

- Сервачак, О. (2011) Психолого-педагогічний супровід професійного визначення школярів. *Школа*, 7, 79–81. (Servachak, O. (2011) Psychological and Pedagogical Support for the Professional Identification of Schoolchildren. *School*, 7, 79–81).
- Хромова, О. Л. (2013) Методичні рекомендації. Робота школи з педагогічної підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників. *Класний керівник*, 13/14, 1–30. (Khromova, O. L. (2013) Methodological Recommendations. The School's Work for the Pedagogical Preparation of Parents for the Professional Self-Determination of High School Students. *The classroom teacher*, 13/14, 1–30).

SUMMARY

Trubavina Iryna, Nedrya Kyrlyo. Preparation for professional orientation of students of general secondary education institution for future teachers in wartime.

The article is devoted to the actual problem of the theory of professional pedagogy in a state of war. Martial law is new for the Ukrainian theory of professional pedagogy. All teachers were prepared for it to work in general secondary education institutions in peacetime. The martial law requires updating the training of the future teacher, in particular, for career guidance work with students of the general secondary education institution. New theoretical foundations of such are needed training as a complex of scientific approaches of different levels, new content and forms of training of the future teacher on this basis. The purpose of the article is to determine the theoretical foundations of such training, its content and forms. Research methods: theoretical analysis of scientific and pedagogical sources, oral interviews of teachers, synthesis, generalization. The scientific novelty of the article lies in the complex of scientific approaches to such training in wartime, in defining the problems and needs of teachers in carrying out such work in wartime, in the content and forms of training of future teachers. The practical significance of the article lies in the development of tools for surveying teachers regarding needs and problems carry out career guidance with students in martial law in accordance with new conditions, new modern forms of such work with students in a general secondary education institution. Prospects for further research are the determination of the theoretical foundations, content and forms of teacher training for career guidance in a special period and state of emergency.

Key words: teacher training, students' career guidance, martial law, theoretical foundations of training, content of training, forms of training, educational training, patriotic education.

УДК 378(04)+81

Юлія Шліхтенко

Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського
ORCID ID 0000-0002-7254-8089
DOI 10.24139/2312-5993/2022.06/124-133

КРИТЕРІЇ РОЗВИТКУ ПОКАЗНИКІВ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розкрито проблеми професійної освіти в контексті забезпечення процесу розвитку творчого потенціалу в здобувачів вищої освіти під час викладання іноземних мов, що може бути реалізовано шляхом створення певних педагогічних умов для формування креативних якостей студентів та для їх практикування. Обґрунтовано критерії розвитку

показників творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови з метою перевірки гіпотези роботи про те, що ефективність розвитку творчого потенціалу в майбутніх фахівців підвищиться за можливості впровадження педагогічних умов в освітнє середовище. Отримані результати дозволяють нам стверджувати, що абсолютно за всіма показниками учасники експериментальної та контрольної групи знаходилися на однаковому рівні розвитку, і представники жодної з груп не мали якихось певних переваг чи відставань. У процесі дослідження доведено ефективність реалізації педагогічних умов під час професійної підготовки, а саме: залучення майбутніх учителів іноземних мов до розроблення дидактичних матеріалів, сприяє опануванню самостійною творчою діяльністю, налаштовує студентів на творчу працю і надає змогу впровадити дидактичні матеріали в самостійну педагогічну діяльність; упровадження імерсивних технологій значно розширює педагогічні форми й методи навчання, розвиває мовні уміння та навички мовлення, створює емоційний та емпатичний фон навчання за допомогою ігрових елементів, вдосконалює творчі здібності, креативне сприйняття, творче мислення; формування ціннісного ставлення до розвитку та реалізації творчого потенціалу передбачає моделювання професійно орієнтованих завдань, де студенти відчують успіх в наслідок прояву творчих здібностей, підвищує мотивацію студентів до прояву своїх творчих здібностей у процесі навчання іноземних мов.

Таким чином, саме майбутні учителі іноземної мови з високим рівнем розвитку за всіма критеріями творчого потенціалу склали більшість серед учасників експериментальної групи після впровадження педагогічних умов. Отримані результати вказують на те, що освітня програма, в якій не було реалізовано педагогічних умов розвитку творчого потенціалу не сприяє його розвитку у майбутніх учителів. Це призводить до того, що більшість учителів характеризуються середнім рівнем творчого потенціалу, а його реалізація в освітньому процесі є нестійкою. Такий рівень також не може гарантувати подальшої спрямованості учителів на розвиток творчого потенціалу і конкретних творчих навичок, що знижує вірогідність їхньої професійної успішності.

***Ключові слова:** розвиток, майбутні учителі іноземних мов, творчий потенціал, професійна підготовка, креативні здібності.*

Постановка проблеми. В умовах сучасності актуальним є питання якості професійної освіти майбутніми фахівцями. Проблеми професійної освіти в контексті забезпечення процесу розвитку творчого потенціалу в здобувачів вищої освіти під час викладання іноземних мов може бути реалізовано шляхом створення певних педагогічних умов для формування креативних якостей студентів та для їх практикування, тому актуальною для сьогодення є проблема розвитку та реалізації у майбутніх учителів іноземних мов творчого потенціалу у фаховій освіті.

Підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців сучасними закладами вищої освіти згідно з вимогами державних документів (закони України «Про освіту», «Про вищу

освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, Професійний стандарт за професіями ...«Вчитель закладу загальної середньої освіти»..., Стандарт вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія») зумовлює налаштованість майбутніх учителів іноземних мов не лише на опанування професійними вміннями та навичками, а й на особистісне становлення, прояв та реалізацію творчих здібностей.

Аналіз актуальних досліджень. Темі розвитку творчого потенціалу саме у майбутніх учителів іноземних мов присвячені наукові праці Н. Антюхової, І. Гриненко, Н. Добіжа, Т. Марчій, С. Міхно, А. Мостової, О. Соловійової, С. Хмельковської та ін. У дослідженні використано також праці науковців, які аналізують професійну діяльність викладачів іноземних мов та проблеми розвитку особистості студентів під час вивчення іноземної мови (О. Бігіч, Н. Бондар, С. Гапонова, Я. Гриценко, І. Дубенчук, Н. Івасів, В. Кириленко, В. Ключко, М. Козяр, Н. Криленко, І. Мазайкіна, О. Можаровська, Л. Морська, С. Ніколаєва, М. Леврінц, О. Літвіненко, В. Паласюк, М. Прадівлянний, М. Руденко, Т. Сухомлин, А. Фандеєва, Ю. Федоренко та ін.). Теоретичним підґрунтям нашого дослідження також стали напрацювання науковців з реалізації дитячого творчого потенціалу в іншомовному середовищі (Н. Бражник, О. Чернякової, В. Богомазової, К. Валуєвої, В. Гіс, Н. Гурової, А. Жека, Т. Капітанчук, В. Колісник, В. Кувшинова, С. Майстренко, Г. Німчук, Л. Терещенко та ін.).

Актуальність теми дослідження загострюється потребою розв'язання суперечностей, які виникають під час професійної підготовки, а саме: між переважанням традиційних форм і методів під час професійної підготовки здобувачів вищої освіти у галузі навчання іноземних мов і потребою налаштування освіти на розвиток творчого потенціалу цих здобувачів, що включає використання інтерактивних засобів навчання, зокрема цифрових технологій.

Метою статті є обґрунтування критеріїв розвитку показників творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови. З метою перевірки гіпотези роботи про те, що ефективність розвитку творчого потенціалу у майбутніх фахівців підвищиться, якщо під час професійної підготовки реалізувати такі деякі педагогічні умови. До педагогічних умов ми відносимо такі (Кравчук 2015):

➤ залучення майбутніх учителів іноземних мов до розроблення дидактичних матеріалів, що ґрунтуються на принципах інтерактивності навчання, диференціації та індивідуалізації, що передбачає осмислення студентами методичних засад самостійної діяльності, застосування творчих, комунікативних, когнітивних, рефлексивних умінь і зумовлює прояв їх креативності (Коберник, 2015);

➤ упровадження імерсивних технологій як інтерактивних засобів фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов, спрямованих на розвиток та реалізацію творчого потенціалу у студентів (Серьожникова, 2010);

➤ формування у майбутніх учителів іноземних мов ціннісного ставлення до розвитку та реалізації творчого потенціалу під час аудиторної роботи за допомогою почуття успіху в процесі моделювання професійно-орієнтованих завдань, які вимагають від студентів прояву креативних здібностей (Серьожникова, 2009).

Методи дослідження. Методи системного аналізу предмета та об'єкта дослідження, теоретичний аналіз наукової літератури, узагальнення, порівняльний аналіз успішних освітніх практик і прогресивного педагогічного досвіду, систематизація.

Усіх учасників дослідження було розділено на дві групи: *експериментальну* (ЕГ), яка містить 201 здобувача та *контрольну* (КГ), яка складає 196 осіб. Розділення учасників експерименту на групи здійснювалося випадковим чином з використанням процедур рандомізації даних. Жодного суб'єктивного впливу дослідника на формування груп дослідження не здійснювалося.

Виклад основного матеріалу. Під час навчання іноземних мов суттєвим є не тільки рівень здобутих знань і практичних умінь, а й розвиток творчого потенціалу здобувачів освіти, структура якого складається з компонентів: мотиваційно-ціннісного, емоційно-когнітивного, комунікативно-діяльнісного та особистісно-рефлексивного. На підставі структури творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов виокремлено критерії його розвитку (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний) та їх показники. В експериментальній частині дослідження для оцінювання результатів виокремлено рівні (високий, середній, низький) розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти у галузі навчання іноземних мов (Мостова, 2011).

Для перевірки рівності рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови було проведено порівняння з

використанням Т-тесту для незалежних змінних. Порівняння виконувалося з використанням пакета прикладних програм IBM SPSS 22 (табл. 1). Даний статистичний критерій був обраний з огляду на те, що він характеризується: високою точністю; враховує параметри розподілу даних, а не тільки середньоарифметичні показники; дозволяє визначити двосторонні розбіжності, а не тільки переважання результатів отриманих в одній групі над іншими.

Таблиця 1

**Критерії розвитку показників творчого потенціалу майбутніх
учителів іноземної мови в ЕГ і КГ**

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Мотиваційно-ціннісний критерій									
Мотивація досягнення успіху	,049	,824	,507	395	,612	,15659	,30889	-,45069	,76387
Розуміння цінності творчого потенціалу для професійної само реалізації	,081	,777	-,826	395	,409	-,10955	,13258	-,37021	,15111
Спрямованість на використання творчих підходів в майбутній професійній діяльності	,163	,687	-1,958	395	,061	-,26185	,13376	-,52482	,00111
Когнітивно-діяльнісний критерій									
Розуміння змісту та значення творчості в діяльності майбутнього учителя іноземної мови	,025	,875	-1,746	395	,082	-,24274	,13903	-,51607	,03059

Здатність до використання творчих методів в діяльності	1,058	,304	-1,832	395	,068	-,25525	,13931	-,52913	,01862
Особистісно-рефлексивний критерій									
Розвинутий творчий потенціал	,753	,386	-,727	395	,467	-,09808	,13483	-,36316	,16700
Здатність до осмислення можливостей та обмежень використання творчих методів в професійній діяльності	2,689	,102	-1,731	395	,084	-,24264	,14014	-,51816	,03288

Отримані дані вказують на те, що суттєвих розбіжностей у рівні розвитку показників творчого потенціалу в експериментальній та контрольній групі на момент констатувального дослідження немає.

При оцінці показників *мотиваційно-ціннісного критерію* статистичну гіпотезу про наявність суттєвих відмінностей було відкинуто (Sig. (2-tailed) від 0,061 до 0,612). Це означає, що у представників обох груп спостерігається приблизно однаковий рівень мотиваційно-ціннісного ставлення до розвитку творчого потенціалу.

При оцінці показників *когнітивно-діяльнісного критерію* статистичну гіпотезу про наявність суттєвих відмінностей було відкинуто (Sig. (2-tailed) від 0,068 до 0,082). Це означає, що у представників і експериментальної, і контрольної групи рівень розуміння творчих процесів в професійній діяльності, а також вміння їх застосовувати знаходяться на приблизно однаковому рівні.

При оцінці показників *особистісно-рефлексивного критерію* статистичну гіпотезу про наявність суттєвих відмінностей було відкинуто (Sig. (2-tailed) від 0,068 до 0,082). Це вказує на те, що представники експериментальної та контрольної групи приблизно однаково здатні до усвідомленого та рефлексивного використання творчих методів у професійній діяльності.

Отримані результати дозволяють нам стверджувати, що абсолютно за всіма показниками учасники експериментальної та контрольної групи знаходилися на однаковому рівні розвитку, і представники жодної з груп не мали якихось певних переваг чи відставань. Таким чином, всі отримані на контрольному етапі

дослідження результати будуть пов'язані з тим формувальним впливом, що буде здійснюватися при реалізації педагогічних умов.

Надалі в освітній процес учасників ЕГ були впроваджені педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови з дотриманням всі методичних рекомендацій. Учасники КГ навчалися за звичайною програмою без жодних додаткових заходів. Здійснено контрольний етап дослідження, на якому учасники пройшли ті ж самі анкетування, опитування та експертні оцінювання, що і на констатувальному етапі (рис. 1).

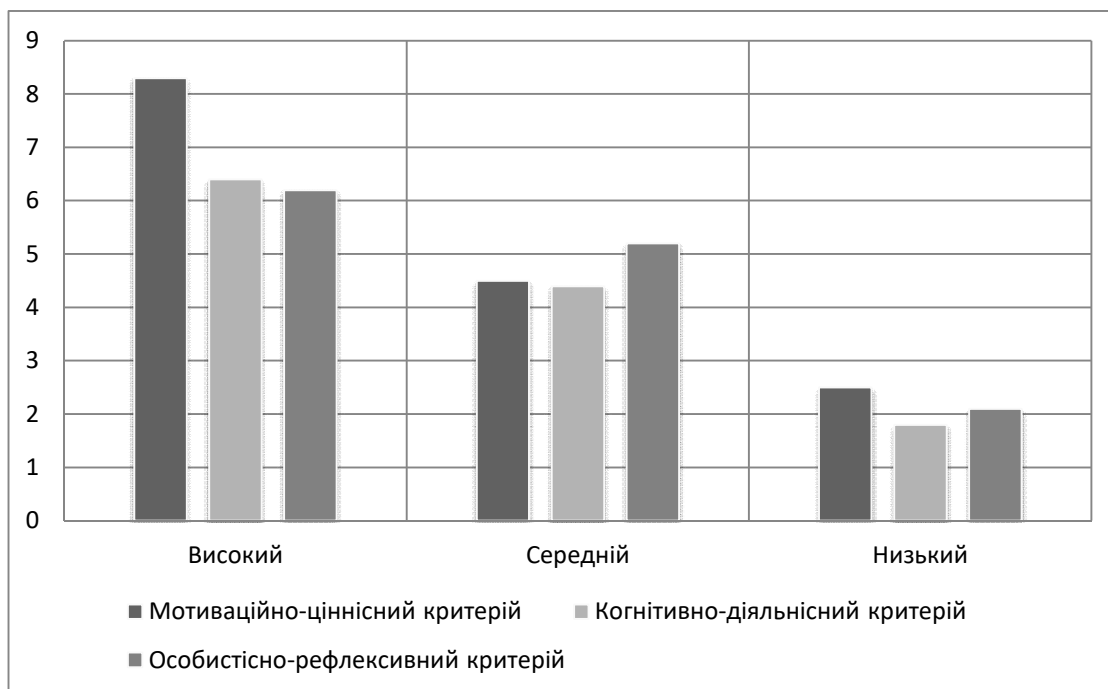

Рис. 1. Розвиток критеріїв творчого потенціалу майбутніх фахівців за результатами дослідження

Доведено ефективність реалізації педагогічних умов під час професійної підготовки (рис. 1), а саме: залучення майбутніх учителів іноземних мов до розроблення дидактичних матеріалів, сприяє опануванню самостійною творчою діяльністю, налаштовує студентів на творчу працю і надає змогу впровадити дидактичні матеріали в самостійну педагогічну діяльність; упровадження імерсивних технологій значно розширює педагогічні форми й методи навчання, розвиває мовні уміння та навички мовлення, створює емоційний та емпатичний фон навчання за допомогою ігрових елементів, вдосконалює творчі здібності, креативне сприйняття, творче мислення; формування ціннісного ставлення до розвитку та реалізації творчого потенціалу передбачає моделювання професійно орієнтованих завдань, де студенти відчують успіх в наслідок прояву творчих здібностей,

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 6 (120)
підвищує мотивацію студентів до прояву своїх творчих здібностей у процесі навчання іноземних мов.

Таким чином, саме майбутні учителі іноземної мови з високим рівнем розвитку за всіма критеріями творчого потенціалу склали більшість серед учасників експериментальної групи після впровадження педагогічних умов.

Таблиця 2

Результати порівняння рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів іноземної мови на констатувальному та контрольному етапах

Група	Констатувальний етап			Контрольний етап		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
ЕГ	35,82	52,74	11,44	9,45	43,78	46,77
КГ	37,24	51,53	11,22	31,63	56,63	11,73

В ЕГ осіб (табл. 2) спостерігається суттєве зростання майбутніх учителів з високим (+35,33%) рівнем, а також зниження з низьким (-26,37%) та середнім (-8,96%). Такі дані вказують на те, що реалізовані в освітньому процесі педагогічні умови сприяли формуванню високої мотивації розвитку творчого потенціалу, усвідомлення змісту та значення творчих методів в професійній діяльності, відпрацюванню практичних навичок використання творчих методів, а також сприяли особистісному зростанню майбутніх учителів, що стали учасниками експериментальної групи.

В КГ осіб спостерігаються лише не суттєві зрушення у результатах. Кількість осіб з високим рівнем виросла лише на 0,51%, з середнім на 5,1%, з низьким знизилася на 5,58%. Отримані результати вказують на те, що освітня програма, в якій не було реалізовано педагогічних умов розвитку творчого потенціалу не сприяє його розвитку у майбутніх учителів. Це призводить до того, що більшість учителів характеризуються середнім рівнем творчого потенціалу, а його реалізація в освітньому процесі є нестійкою. Такий рівень також не може гарантувати подальшої спрямованості учителів на розвиток творчого потенціалу і конкретних творчих навичок, що знижує вірогідність їхньої професійної успішності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проведений експеримент дозволив нам переконливо довести гіпотезу дисертаційної роботи про те, що ефективність розвитку творчого потенціалу у майбутніх учителів іноземних мов підвищиться, якщо під час професійної підготовки реалізувати такі взаємопов'язані

педагогічні умови: залучення майбутніх учителів іноземних мов до розроблення дидактичних матеріалів, що ґрунтуються на принципах інтерактивності навчання, диференціації та індивідуалізації, що передбачає осмислення студентами методичних засад самостійної діяльності, застосування творчих, комунікативних, когнітивних, рефлексивних умінь і зумовлює прояв їх креативності; упровадження імерсивних технологій як інтерактивних засобів фахової підготовки майбутніх учителів іноземних мов, спрямованих на розвиток та реалізацію творчого потенціалу у студентів; формування у майбутніх учителів іноземних мов ціннісного ставлення до розвитку та реалізації творчого потенціалу під час аудиторної роботи за допомогою почуття успіху в процесі моделювання професійно-орієнтованих завдань, які вимагають від студентів прояву креативних здібностей.

Перспективи подальших наукових досліджень за проблемою розвитку творчого потенціалу в майбутніх фахівців вбачаємо в побудові навчальних динамічних моделей взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу в інтерактивному середовищі, з використанням комунікативних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

- Мостова А. О. (2011). Формування творчого потенціалу майбутніх учителів англійської мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 17 (70). 332-335 (Mostova A. O. (2011). Formation of creative potential of future English language teachers. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*. No. 17 (70). 332-335).
- Серьожникова Р. К. (2009). Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. Одеса, 48 (Seryozhnikova R. K. (2009). Formation of the creative pedagogical potential of the future teacher in the process of professional training at the university: autoref. thesis for obtaining sciences. degree of doctor of pedagogy Sciences: 13.00.04. Southern Ukraine national ped. University named after K. D. Ushinskyi. Odesa, 48.).
- Серьожникова Р. К. (2010). Актуалізація творчого потенціалу особистості як результат суб'єктної активності майбутнього викладача. *Наука і освіта*. № 2. 119-123 (Seryozhnikova R. K. (2010). Actualization of the creative potential of the individual as a result of the subjective activity of the future teacher. *Science and education*. No. 2. 119-123.).
- Коберник О. М. (2015). Теоретико-методичні засади моделювання виховної системи школи. *Педагогічний альманах*. № 25. 16-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2015_25_4 (дата звернення: 28.05.2022) (Kobernyk O. M. (2015). Theoretical and methodological principles of modeling the educational system of the school. *Pedagogical almanac*. No. 25. 16-23.).
- Кравчук О. М. (2015). Моделювання професійної діяльності майбутнього вчителя математики у навчальному процесі. *Моделювання в навчальному процесі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (23–27 лют. 2015 р.) /

уклад. Н. А. Головіна. Луцьк : Вежа-Друк. 24-27 (О.М. Kravchuk (2015). Modeling the professional activity of the future teacher of mathematics in the educational process. Modeling in the educational process: materials of Vseukr. science and practice Internet conferences (February 23-27, 2015) / comp. N. A. Golovin. Lutsk: Vezha-Druk. 24-27.).

SUMMARY

Shlikhtenko Yuliia. Criteria for the development of indicators of the creative potential of future foreign language teachers.

The article reveals the problems of professional education in the context of ensuring the process of developing the creative potential of students of higher education during the teaching of foreign languages, which can be implemented by creating certain pedagogical conditions for the formation of creative qualities of students and for their practice. The criteria for the development of indicators of the creative potential of future foreign language teachers are substantiated in order to test the working hypothesis that the effectiveness of the development of creative potential in future specialists will increase with the possibility of introducing pedagogical ideas into the educational environment. The obtained results allow us to state that by absolutely all indicators the participants of the experimental and control groups were at the same level of development, and the representatives of none of the groups had any specific advantages or lags.

In the research process, the effectiveness of the implementation of pedagogical conditions during professional training has been proven, namely: the involvement of future teachers of foreign languages in the development of didactic materials, promotes the mastery of independent creative activity, prepares students for creative work and makes it possible to implement didactic materials in independent pedagogical activity; the introduction of immersive technologies significantly expands pedagogical forms and methods of learning, develops language skills and speaking skills, creates an emotional and empathic background of learning with the help of game elements, improves creative abilities, creative perception, creative thinking; the formation of a valuable attitude to the development and realization of creative potential involves the modeling of professionally oriented tasks, where students feel success as a result of the manifestation of creative abilities, increases the motivation of students to demonstrate their creative abilities in the process of learning foreign languages.

Thus, future foreign language teachers with a high level of development according to all criteria of creative potential made up the majority among the participants of the experimental group after the introduction of pedagogical conditions. The obtained results indicate that the educational program, in which the pedagogical conditions for the development of creative potential were not implemented, does not contribute to its development in future teachers. This leads to the fact that most teachers are characterized by an average level of creative potential, and its implementation in the educational process is unstable. This level also cannot guarantee teachers' further focus on the development of creative potential and specific creative skills, which reduces the likelihood of their professional success.

Key words: *development, future teachers of foreign languages, creative potential, professional training, creative abilities.*